

Омурзакова Чолпон Шайлообековна

Кыргызский национальный аграрный университет им.К.И.Скрябина

БИЛИМ БЕРҮҮ СИСТЕМАСЫНДАГЫ ПЕДАГОГИКАЛЫК-КЕСИПТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮК

Аннотация: *Макала окутуучулардын кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун жолдорун жана каражаттарын талдоого арналган.*

Өзөктүү сөздөр: *компетенттүүлүк, мугалимдин компетенциясы, компетенттүүлүктү калыптандыруу, коммуникативдүү компетенттүүлүк, маалыматтык технологиялар.*

Киришүү

Билим берүү системи эволюциялык жол менен өзгөрүүлөргө дуушар болууда. Эң негизгиси болуп модернизациялоо проблемасы ортого чыгууда. Заманбап компьютердик муун кагаз басылмаларды четке кагып маалыматтык технологияларды тандап жаткандыгы эч кимге сыр эмес. Коомдун азыркы этаптагы өнүгүүсүн изилдөө берилген проблемага көңүл буруну аныктайт. Коомдун мүчөлөрүнүн компетенттүү кадр болуп калыптанышы педагогика илиминде жана окутуу практикасында кийинки кездерде компетенттүүлүктү калыптандыруу маселеси менен тыгыз байланышта. Ошол эле учурда бул түшүнүктүн мазмуну боюнча, аны пайдаланылуучуларды толук ынандыра турган бирдиктеги пикир жок экендигин белгилөө керек. Маселен, компетенттүүлүк түшүнүгү ар түрдүү багытта каралышы мүмкүн экендиги белгиленүүдө (маселен, педагогдун профессионалдык компетенттүүлүгүн билим, маданият, сапат жана билгичтиктердин системасы ж.б. аспектилерде кароо сунушталат).

С.И.Ожеговдун сөздүгүндө «компетенттүүлүк» түшүнүгү «кайсы бир тармак боюнча билимдүү, маалыматы бар, абройлуу»деп аныкталат [1].

Компетенттүү педагогдун сапаттарын үч чоң группага бөлүүгө болот: уюштуруучулук сапаты, психолого-педагогикалык жана кесиптик.

Компетенттүү окутуучу уюштуруучулук сапатка, жөндөмгө ээ болушу керек. Мындай сапаттарга педагогдун активдүүлүгү, пунктуалдуулугу, эмгекчилдиги, коммуникабелдүүлүгү, аткаруучулугу кирет.

Окутуучунун психологиялык-педагогикалык сапаты анын адеп-ахлактуулугунан, коррективдүүлүгүнөн жана тактыгынан көрүнөт.

Окутуучунун ак ниеттүүлүгү, тактыгы, мактоосу, жактыруусу ушунун бардыгы класста өзгөчө ишеним көрсөтүү ал-абалдарын жана окуучулардын алдыга койгон максаттарына жетүүгө карата өз күчүнө ишенгендиктерин түзөт.

Ал эми кесиптик ишмердүүлүктүн негизги башкы баалуулуктарын гумандуулук, жоопкерчилик, патриоттуулук түзөт.

Изилдөө бөлүгү: Педагогикалык ишмердүүлүктү ийгиликтүү жүзөгө ашыруу үчүн педагогдор профессионалдык компетенттүүлүккө ээ болуусу өтө маанилүү. Канчалык деңгээлде педагогдорубуз күчтүү, билимдүү, гумандуу, компетенттүү болсо, өсүп келе жаткан жаштардын келечеги ошолордон көз каранды. Үй-бүлөлөрдө, балабакчаларда, мектептерде баланын фундаменти канчалык күчтүү болсо, анда ал баланын келечеги алдыда.

Изилдөө ишин жүргүзүү үчүн Бишкек шаарында жайгашкан бир нече мектептерде 2014- 2015 окуу жылында информатика сабактары боюнча иштеген мугалимдердин жалпы педагогикалык компетенттүүлүгү изилденген. Изилдөөнүн алкагында алар “Кесиптик баалуулуктары”, “Окуучуну таануу”, “Билим алуу жана билим берүү процесси”, аттуу анкеталар аркылуу өздөрүнүн компетенттүүлүгүн

баалашкан. Анкеталардын мазмунунда мугалимдердин жынысы, жашы, улуту, окутуу деңгээли, үй-бүлө шарты, кесибин өркүндөтүү курстарына баруусу, эмгек стажы өз алдынча суроо катары белгиленген. Изилдөөлөргө катышкан информатика сабактарынын мугалимдеринин жалпы компетентцияларын өз ара байланыштары анализденип, талдоого алынган. Изилдөөгө катышкан мектептердин информатика сабактар боюнча мугалимдердин компетентүүлүк деңгээлине карап көрсөк, өзүлөрүнүн баардык компетентүүлүк деңгээлин жетиштүү деп эсептешкенин көрсөткөн. Болочок мугалимдин өзүнүн кесиптик таануусу–педагогикалык эмгектеги кесиптик ишмердүүлүгү. Т.Манн: “өзүн-өзү таануу ички жаңыланууну билдирет”,–деп айткан. Өзүн-өзү активдүү таануу мугалимдин ар дайым өзүнүн жүрүш-турушун башкалардыкы менен салыштырып кароо менен өнүгөт. “Эгер өзүңдү башка бирөөнүн ордуна коюп көрсөң, жек көрүү сезими жоголот, а эгер башкаларды өзүбүздүн ордубузга коюп көрсөк, өзүбүз менен сыймыктануу сезимибиз жогоруламак”(И.Гёте)[2].

Орустун улуу педагогу К.Д.Ушинский айткандай, эгерде педагогика адамды ар тарабынан өнүктүргүсү келсе, анда ал аны ар тарабынан билиши керек. Демек, ар бир мугалим билим алып жаткан окуучуларды ар тарабынан изилдеп билип, аларга мүнөздүү жалпы тенденцияларды аныктап, алынган жыйынтыктарды окутуу процессинин натыйжалуулугун жогорулатууга колдонушу керек. Бул багытта окутуучунун кесиптик компетентүүлүккө байланыштуу багыттарына токтололу.

Алар:-мугалимдик кесипке тиешелүү буйрук, жардык жана көрсөтмөлөрдөгү өзгөрүүлөрдөн кабардар болуп туруу;

-сын-пикир, түзөтүү жана сунуштарга көңүл буруп, өзүн кесиптик жактан өнүктүүдө пайдалануу;

- өзүн-өзү өнүктүрүү аракетинде болуу;

- мектептин чогулуштарына, коомдук иштерине, ж.б. иш аракеттерине жигердүү катышуу;

- өз ишин жана укугун жакшы билүү;

- кесибиндеги кээ бир маселелерди чече билүү;

- кесиптештери менен жакын мамиледе болуу, урмат менен мамиле кылуу;

- өз кесиби боюнча чеберчилигин жогорулатуу үчүн курстарга катышуу;

-иштеринде, кесиптештери, башка кызматкерлер жана окуучуларга ар дайым үлгү болуу;

- жакшы байкоочу болуу, ишинде колдонуу;

-мугалимдик кесиби менен сыймыктануу, окуучуларды билим алууга үйрөнүүгө салым кошууга багыт берет;

-билим берүү жана тарбиялоо үчүн ыңгайлуу шарттар түзөт,

материалды колдонууда коргонуу коопсуздук шарттарын эске алат;

-класстын тазалыгы, жарыктыгы, жылуулук, кенендик ж.б. өзгөчөлүгүнө көңүл бурат;

- технологияны колдонууда башкаларга үлгү болот.

Жогоруда айтылгандарга кошумча иретинде мугалимдин иш билгилиги же жеткиликтүүлүгү туурасында баяндалган критерийлерге кошумча буларды айтууга болот.

Мугалимдин когнитивдик иш билгилигин анын дидактикалык - методикалык иш билгилигинен айырмалап жатып, мугалимдин өз ишин окутуу-тарбиялоо процессин ийгиликтүү жүзөгө ашыруу үчүн керек болгон кесиптик билим системасын тактоо, аныктоо зарылчылыгы туулат.

Дидактикалык-методикалык иш билгилиги анын окутуу–тарбиялоо процессинде оперативдик жана мазмундук, теория жана практиканы бирдей алып кетүүсүн түшүндүрөт.

Кесиптик, дидактикалык-методикалык жеткиликтүүлүк, педагогикалык технология мугалимдин негизги иш билгилик сапатын аныктайт. Мугалимдин иш билгилиги анын бир теманын мазмуну талап кылган өзгөчөлүгүнө, максатына, принциптерине ылайык педагогикалык технологияны тандап, колдоно билүү көндүмү, машыккандыгы аркылуу аныкталат.

Мугалимдин дидактикалык-методикалык компетенттүүлүгү анын ишти так аткаруучулук кесипкөйлүгүнө байланыштуу аныкталат. Профессионализм –иш билгиликтин негизин түзөт.

Окуучулардын пикирине караганда, мугалимдин иш билгилиги анын педагогикалык ишмердүүлүгүнө тиешелүү баалуулуктарды, анын ичинде педагогикалык баалуулуктарды “Мен-профессионалмын” түшүнүгүн, кесиптик ишмердүүлүгүндө жаңылануу компоненттерин өнүктүрүүгө аракеттенүүсү, кесиптик идеалга умтулуусу зарыл. Бул аныктама аркылуу, мугалимдин окутуу тарбиялоо ишин жүргүзүүдө билим берүүнүн кандай максат, принцип, баалуулук, идеалдарга карап иштетилгенин байкоого болот. Ага жараша иштин өзгөчөлүгү, ийгилиги, мугалимдин кайсы педагогикалык технологияны колдоно алуусу анын дидактикалык-методикалык компоненттүүлүгүн аныктайт. Мугалимдин дидактикалык-методикалык жактан иш билгилиги кээ бир педагогикалык маселелерди чече билүүсүнө байланыштуу бааланышы ыктымал.

Негизинен мугалимдин иш билгилиги тууралуу төмөнкүлөрдү айтууга болот:

- окутуп жаткан предмети тууралуу терең билимге ээ болуусу, анын тигил же бул окутуу технологиясында камтылган принциптерин, концептуалдык идеясын билиши;
- мектепте окутуу-тарбиялоо иштерин уюштуруу боюнча жана предметти окутууда түрдүү методдорду, үйрөтүү жолдорун билип, долбоорлордо колдоно билүү;
- окутуу методдорун сабактын темасына карап тандоодо, логикалык ырааттуулуктун сакталышын билүү, ар бир окуучунун жеке мүнөзүнө, айырмачылыгына карап педагогикалык технологияларды тандай алышы;

Жыйынтык

Өлкөбүздө мугалимдин компетенттүүлүгү тууралуу кеңири изилдөө жүргүзүлбөгөнүнөн бул изилдөөнүн зарылдыгын айтууга толук негиз бар. Мугалимдин кесиптик иш билгилигин жогорулатууда билим өркүндөтүүчү курстардын мааниси өтө зор. Мугалимдин кесиптик иш билгилиги азыр өтө курч маселе болуп жаш муундарды базар экономикасы шарттарында коомго даярдоодо өтө маанилүү, анткени балдардын жашоосунда өзгөрүшү татаал болгон кээ бир сапаттар орун алат. Ошону менен катар педагогикалык иш билгиликти мугалим өзү өнүктүрүүсү, билим берүү ишмердигин жогорулатуусу деп айтууга болот. Ал аркылуу мугалим кесиптик денгээлин жогорулата алат.

Биз компетенттүүлүк катарында билим берүүнүн стандартында белгилегендей, инсандын тигил же бул багытта ишмердүүлүгүн сапаттуу аткарууга мүмкүндүк бергендей деңгээлде топтолгон билимдердин, билгичтиктердин, көндүмдөрдүн жана адамдык сапаттардын динамикалуу комбинациясын түшүнөбүз. Окуучулардын компетенттүүлүгүн калыптандырууда теориялык терең билимдин да мааниси чоң.

Адабияттар

1. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Словарь русского языка. - М., 1977.
2. Коджаспирова Г.М. Педагогика: Учебник. – М.:Гардарики, 2004.-С.421-426.
3. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения. Т. 1-2. М., 1974
4. Иванов Д.А., Митрофанов К.Г., Соколова О.В. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментария. – М., 2008.
5. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования:

6. Учеб.пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е.С.Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; Под ред. Е.С. Полат. – М.: 2001
7. Иванова, Е.В. Информационная компетентность учителя в современной школе Электронный ресурс. / Е.В. Иванова // Электронный научно педагогический журнал январь - июнь 2003г. - Режим доступа: <http://www.emissia.org/offline/2003/922.htm>.
8. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога // Педагогика. –2003. -№10. – С.51-55.
9. Кыргыз Республикасында жалпы орто билимдин мамлекеттик билим берүү стандарты 2014-жылдын 21-июлундагы № 403

ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме

На этой статье рассматриваются сущность информационно-коммуникативной компетентности учащихся в условиях компетентностного подхода к обучению

IN THE SYSTEM OF PEDAGOGICAL EDUCATION-PROFESSIONAL COMPETENCE

Summary

This article discusses the nature of information and communicative competence of students in conditions of competence approach to training

АВТОРТУУРАЛУУ МААЛЫМАТ

ОмурзаковаЧолпонШайлообековна

Экономика жана информациялык системалар

факультетинин ага окутуучусу

КНАУ Телефон – 0701 111225

cholpon.1972@mail.ru

Рецензент: Педагогика илиминин доктору, профессор Батаканова Светлана Топчиевна